

תורת הקורא

ובו הוראות מפורטות לבעלי קריאה

הלכות ומנהגים, דיוקים ודקדוקים, הערות ובירורים, חילופי גושים, הקשרים בקריאת פרשת השבוע

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות להשתתפות בהוצאות הגליונות, יתקבלו בברכה במכון כמון"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל: tameytora@gmail.com פקס: 153775150494

גליון מס' 146
פרשת אמור

ה"א תשע"ו

גליון זה יו"ל ע"י מכון 'טעמי תורה' תודה לכל העוזרים והמסייעים שגליון זה יראה אור © כל הזכויות שמורות, ניתן לצלם ולהדפיס כמות שהוא ללא שינוי

דיוקים ודקדוקים

כ"א ב': אִם-לְשֹׂאָיו - השי"ן בשווא נח. ויש להזהר שלא להבליע את האל"ף שאחריה ולקרוא 'לְשֹׂאָיו'. וכן בכל מקום בו מנוקד שווא נח לפני אות גרונית, יש להזהר שלא תבלע האות הגרונית. ולהלן רשימת המילים בפרשה שיש להזהר בהן בזה: וּלְאָבִיו. וּלְאָחִיו. וּפָאָת. וּלְאָמוֹ. וְרָעוּ. מְזַרְעֵךְ. וְרָעָכֶם. וְטָמְאָתוֹ. יִטְהַר. לְטָמְאָה. יִשְׂאוּ. כְּנַעֲנִיָּה. וּבְאֶרְצְכֶם. שְׂבַעַת. וְהִלָּאָה. בְּתִשְׁעָה. חֲטָאוּ.

אִם-לְשֹׂאָיו - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'אִם לְשֹׂאָיו'.

וּלְאָבִיו - הלמ"ד בשווא נח. וכן הוא בהמשך הפסוק: וּלְבָתוֹ, וּלְאָחִיו.

כ"א ג': וּלְאָחִיתוֹ - הוי"ו בשווא נע, והלמ"ד בפתח. ואין לקרוא 'וּלְאָחִיתוֹ' בשורוק ושווא נח.

אֲשֶׁר לֹא-הִיָּתָה - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'אֲשֶׁר-לֹא הִיָּתָה'.

כ"א ד': לֹא יִטְמָא בְּעַל בְּעַמּוֹ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'לֹא-יִטְמָא בְּעַל בְּעַמּוֹ'.

לְהַחֲלוֹ - הלמ"ד מוטעמת בסוף פסוק. והה"א מוטעמת במאיילא שהוא טעם מחבר, ואינו טפחא, אך ניגונו קרוב לניגון הטפחא.

כ"א ה': קָרְחָה - הקו"ף בקמץ קטן, והרי"ש בשווא נח.

כ"א ו': יִהְיֶה - יש לבטא את הה"א בשווא נח. ולא להבליעה ולקרוא 'ייו', או לקרוא 'יִהְיֶה' בחיריק הה"א. וכן הוא להלן בתיבות: יִהְיֶה. תִּהְיֶה. לְהִיָּת. תִּהְיֶינָה.

(כגון: קְרָחָה, יחזקאל ד' כ"ה). ג. בטעם מאיילא מצוי שהטעם נסוג אחור, כבטעם מחבר (כגון: וַיִּצְאֵנָה, בראשית ח' י"ח). ד. מצוי שבא קדמא לפניו, דבר שאינו מצוי בטפחא (כגון: וְקָחוּ לְקִלְעָבָה, דניאל ד' ט'). ה. לא יתכן שתהיה הפסקה באמצע תיבה.

ה' מזה שהוא דומה בצורתו לטפחא, מוכח שניגונם דומה, אך ברור שאין הניגון זהה לגמרי, שבעוד שטפחא הוא טעם מפסיק, מאיילא הוא טעם מחבר, ולכן ניגון המאיילא הוא ללא סיום הניגון המורה על ההפסקה.

יש ראייה שניגונם דומה, מזה שבכל המקרא אין בא טעם תביר בלא שיבוא טעם טפחא אחריו, ובמקום אחד במקרא יש תביר שאין אחריו טפחא אלא מאיילא (אם יִרְצֵן מִאֲפֻלָּה, ירמיה ב' ל"א), ומוכח שניגונם דומה, ולכן המאיילא יכול לשמש תחליף לטפחא לגבי התביר.

וכן כתב בריואר (טעמי המקרא עמ' 106) שניגון המאיילא דומה לניגון הטפחא.

י' וה"א זו נהגית כמו מפיק ה"א שבסוף תיבה, כגון בתיבות 'עָמָה' 'אֶתָּה', וכדומה.

וגם כאן באמצע תיבה הוא נקרא מפיק ה"א. ויש הטועים לחשוב ש'מפיק' הוא דוקא הנקודה הבאה באות ה"א שבסוף תיבה, אך באמת 'מפיק' פירושו מוציא, דהיינו שהה"א נשמעת ונהגית בשווא נח, אף אם היא באה באמצע תיבה, ולא כמו בתיבה 'פְּדָהצוֹר' (במדבר א' י'), וכדו', ששם הה"א אינה נהגית כלל.

והטעם לכך שנקודת המפיק באה רק בסוף תיבה, משום שבאמצע תיבה (כגון בתיבת 'הָיָה'), ע"י שהאות מנוקדת בשווא יודעים שהיא נקראת, ולכן אין צורך בנקודת המפיק. ובסוף התיבה לא רצו לנקד בשווא, מפני שיש תיבות המנוקדות בסופן בפתח גנובה ובמפיק יחד, כגון: 'גִּבְיָה', 'יִצְיָה', ואילו היו מנקדים בשווא ולא בנקודת המפיק, היה צורך לנקד בניקוד כפול, גם בפתח וגם בשווא, וכיון שלא ניתן לנקד אות אחת בשני ניקודים שונים, המירו את סימון השווא באות ה"א שבסוף תיבה לנקודה בתוך האות.

ויש לציין, שישנם כ"י בהם כאשר יש חשש לבליעת הה"א בשגה באמצע תיבה, מוסיפים את נקודת המפיק אף באמצע תיבה, ואע"פ שהיא מנוקדת גם בשווא, וכגון בכ"י לניגוד שמנוקד: 'בְּהִשָּׁמָה' (ויקרא כ"ו מ"ג), 'פְּדָהצוֹר' (במדבר ל"ד כ"ח), 'הַדְּפָנוֹ' (שם ל"ה ב'). וכן בכ"י ששון 507 מנוקד 'פְּדָהצוֹר'. וכן כתב באור תורה שבספרים ספרדיים מנוקד 'בְּהִשָּׁמָה' עם נקודת המפיק בה"א, והביא

מחמת קלות האות הגרונית במבטא, כאשר יש לפנייה אות המנוקדת בשווא נח, יש נטיה להשמיט את האות הגרונית מהמבטא, ולנקד את האות שלפניה בניקוד שלה במקום בשווא נח (כגון: מִלֵּךְ במקום מִלָּאךְ, שמוח במקום שְׁמֻחַ, ויגן במקום וִיגָג). וזה מצוי פעמים רבות, וצריך זהירות רבה מאד ע"מ לא להיכשל בזה.

וכבר הזהיר על זה ביסוד ושורש העבודה (שער שלישי פרק שני), והאריך שם להראות לעין כל את גודל קלקולי התיבות וחסרון האותיות במי שאינו נזהר לקרוא כראוי. וציין לדבריו בבאור הלכה (סימן ס"א, ד"ה דיגיש).

ב' ואע"פ ששורוק היא תנועה גדולה, ולכן השווא שאחריה נע, זה רק בשורוק הבא באמצע תיבה, אך שורוק בראש תיבה היא תנועה קטנה, משום שכל שורוק היא ניקוד האות שלפניה, ובראש מילה שאין אות לפנייה, נקרא כאילו יש אל"ף לפנייה (עין מנחת שי בראשית א' י"ד), ומ"מ כיון שאין כאן שתי אותיות המנוקדות בניקוד השורוק, אלא אות אחת, לכן דינה כקבוץ, שהיא תנועה קטנה ולא כשורוק שהיא תנועה גדולה. ויש מקומות שהרבה טועים ומבטאים שווא נע אחר שורוק בראש מילה.

ג' ובפסוק אחר (במדבר י' ז') מנוקד 'וּלְאָחִיתוֹ' בשורוק ושווא נח. והחילוק הוא משום שכאן האל"ף מנוקדת בחטף פתח, ולכן הלמ"ד שלפניה השתנתה משווא לפתח, שאין שווא מרחף בא לפני חטף (שווא מרחף נקרא כשווא נח, אך כיון שבמקור היה נע, לגבי כמה דברים נשאר דינו כשווא נע), וכיון שהלמ"ד בפתח, וי"ו החיבור שלפניה מנוקדת בשווא.

אך בפסוק השני האל"ף מנוקדת בפתח, ולכן הלמ"ד שלפניה יכולה להנקד בשווא, וכיון שהלמ"ד בשווא, הוי"ו שלפניה מנוקדת בשורוק ולא בשווא, שלא יתכן שיבואו שני שוואים בראש התיבה. והטעם שהאל"ף בתיבה זו מנוקדת פעם בפתח ופעם בחטף פתח, משום שתיבה זו בעלת שני משקלים, ולכן אנו מוצאים גם שבתבית 'אֲחִים' האל"ף מנוקדת בפתח, ובתיבת 'אָחִי' 'אָחוֹת' האל"ף מנוקדת בקמץ.

ד' במסורה נמסר על ט"ו מקומות במקרא שמופיע הטעם מאיילא, והוא תמיד בתיבה אחת עם אתנחתא או סוף פסוק (וכן בתיבות מוקפות שלגבי הטעמים ידועים בתיבה אחת), ובשונה מהטעם טפחא הוא טעם מחבר ולא טעם מפסיק.

ויש כמה הוכחות לזה שהוא טעם מחבר, ואינו הטעם טפחא המפסיק. א. טעם זה גורם לדגש דחיק (כגון: וְתִאֲמַרְנָה-לָהּ, רות א' י'), דבר שאינו אפשרי בטעם מפסיק. ב. אותיות בגדכפ"ת שבאים אחר טעם זה, רפים, כדן טעם מחבר

והיו קדש - הטעם מלעיל בה"א.

כ"א ז': אִשָּׁה, וְאִשָּׁה - השי"ן דגושה, והה"א לא נשמעת, ונקרא 'אִשָּׁה'. וכן הוא להלן (כ"א י"ג, י"ד, כ"ד י', י"א). אך בהמשך הפסוק: מְאִישָׁה - השי"ן רפה, והה"א במפיק.

כ"א י': אֲשֶׁר־יוֹצֵק עַל־רֹאשׁוֹ - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להשמיט את המרכא ולהטעים 'אֲשֶׁר־יוֹצֵק־עַל־רֹאשׁוֹ' במקף.

עַל־רֹאשׁוֹ | - מונח לגרמיה, ואינו מונח רגיל עם פסיק אחריו.

כ"א י"ג: בְּתוֹלִיָּה - הבי"ת רפה.

כ"א י"ו: אִישׁ מְזֻרְעָף - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להשמיט את המונח ולהטעים 'אִישׁ־מְזֻרְעָף' במקף.

כ"א כ': אִו תְּבַלֵּל בְּעֵינָיו - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'אִו תְּבַלֵּל בְּעֵינָיו'.

כ"א כ"ב: הַקְדָּשִׁים וּמִן־הַקְדָּשִׁים - הקו"ף בחטף קמץ קטן, והוא נהגה כקמץ קצר מעט². וכן הוא להלן (כ"ב ג', ד', י"ב, י'). וכן הוא להלן (כ"ב ד'): בְּקָדָשִׁים.

כ"א כ"ג: אֶךְ אֶל־הַפְּרָכָת - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להשמיט את המונח ולהטעים 'אֶךְ־אֶל־הַפְּרָכָת' במקף.

כ"א כ"ד: וְאֶל־כָּל־בְּנֵי - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'וְאֶל־כָּל־בְּנֵי'.

כ"ב ד': אִישׁ אִישׁ - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להשמיט את המונח ולהטעים 'אִישׁ־אִישׁ' במקף.

בְּכָל־טָמְאָנָפֶשׁ - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'בְּכָל־טָמְאָנָפֶשׁ'.

כ"ב ה': יָנַע - הגימ"ל דגושה, והוא לשון נגיעה. והקורא 'יָנַע' בגימ"ל רפה משנה משמעות ללשון יגיעה³.

אֲשֶׁר יִטְמָא־לָו - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'אֲשֶׁר־יִטְמָא־לָו'.

אֲשֶׁר יִטְמָא־לָו - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'אֲשֶׁר־יִטְמָא־לָו'.

כ"ב ו': אֲשֶׁר תִּגְעֶבֹו - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'אֲשֶׁר־תִּגְעֶבֹו'.

תִּגְעֶבֹו - הגימ"ל דגושה, והוא לשון נגיעה. והקורא 'תִּגְעֶבֹו' בגימ"ל רפה משנה משמעות ללשון יגיעה⁴.

וְטָמְאָה - הטי"ת בקמץ גדול, והמ"ם בשווא נע. ויש להזהר שלא להבליע את האל"ף ולקרוא 'וְטָמְאָה'.

כ"ב ח': לְטָמְאָה־בָּהּ - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'לְטָמְאָה־בָּהּ'.

לְטָמְאָה־בָּהּ - הטי"ת בקמץ קטן, והמ"ם בשווא נח.

כ"ב י': לֹא־יֹאכַל קָדֶשׁ, לֹא־יֹאכַל קָדֶשׁ - הטעם מלעיל ביו"ד⁵. וכן הוא להלן: יֹאכַל בָּו (י"א), לֹא־יֹאכַל בָּו (י"ג). אך להלן (י"ד): קִיר־יֹאכַל קָדֶשׁ - הטעם מלרע בכ"ף.

כ"ב י"ג: וְשָׁבָה - הטעם מלרע בבי"ת.

כ"ב ט"ו: אֶת אֲשֶׁר־יְרִימוּ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'אֶת־אֲשֶׁר־יְרִימוּ'.

דבריו בקסת הסופר ח"ב.

¹ משום נסוג אחר. וענין זה מבואר בגליון פרשת בראשית תשע"ו הערה ג'.

² כל לשון 'אִשָּׁה' שהוא שם עצם לנקבה, השי"ן דגושה והה"א לא נשמעת. וכל 'אִשָּׁה' שהוא לשון איש שלה, השי"ן רפה והה"א במפיק. והטעם שהשי"ן דגושה בתיבת 'אִשָּׁה' שהוא שם עצם לנקבה, כתב האבן עזרא (בראשית ב' כ"ג) שהוא כדי שלא ישמע שהכוונה לאיש שלה, ואע"פ שאם הכוונה לאיש שלה הה"א צריכה להיות במפיק, מ"מ בידול זה לא מספיק, כי מצוי במקרא שנשמט המפיק בה"א (כגון: וַתִּקְרָא בְחָקָה שְׁמוֹת ב' ג'. לְמִן הַיּוֹם הַזֶּה, שם ט' י"ח. ועוד), וע"כ הוסיפו בידול נוסף זה של הדגש בשי"ן.

ולפי זה יוצא שיש להקפיד מאד הן להדגיש את השי"ן בתיבת 'אִשָּׁה' שהוא שם עצם לנקבה, כדי שלא ישמע שהכוונה לאיש שלה והושמט המפיק, והן להשמיע את הה"א בתיבת 'אִשָּׁה' שהוא לשון איש שלה, שלא ישמע שמתכוון לשם עצם 'אִשָּׁה'.

³ הטעם מונח הוא טעם מחבר, ואילו הטעם מונח לגרמיה (שתמונתו כמונח רגיל, אלא שבא סימן פסיק | אחריו להודיע שהמונח שלפניו הוא המונח המפסיק) הוא טעם מפסיק, ובדרך כלל הוא בא לפני מונח רביעי (כגון: אֶת־כָּל־עֵשָׂב | וְעֵץ זָיִת, וְכָל | רוֹקֵשׁ עַל־הָאָרֶץ), אך יש פעמים שבא גם לפני טעמים אחרים.

וכאשר בא מונח ואחריו פסיק, ואין אחריו מונח רביעי, יש להסתפק אם הוא מונח לגרמיה, או שהוא מונח רגיל אלא שבא אחריו פסיק (פסיק בא רק אחר טעם מחבר, וענינו להורות על שהיה מועטת מסיבות שונות, אך לא מסיבות תחביריות של פסוק וחזרו הענין, שהתחביר מתבטא בניגון הטעמים בלבד, ולא ע"י שהיה בין התיבות).

וכדי לדעת איזה פסיק מורה על שהיה בפועל, ואיזה פסיק מורה שהמונח שלפניו הוא מונח לגרמיה המפסיק, מונה המסורה את כל הפסיקים שבמקרא המורים על שהיה, וכל פסיק שאינו נמנה ברשימה זו, מוכח שהוא לגרמיה. ומזה שפסיק זה אינו נמנה ביניהם, מוכח שאינו אלא סימן שהמונח שלפניו הוא מונח לגרמיה ולא המונח המשרת (רשימה זו של המסורה מצויה בכתבי יד שונים של המקרא, וכן במערכת המסורה שבדפוס מק"ג (אות פ'), אך הרשימה שבמק"ג שניה ומבולבלת מאד לעומת הרשימות המצויות בכתבי היד).

ובפסוקנו יש הוכחה נוספת שהמונח הוא מונח לגרמיה ואינו מונח רגיל

שאחריו פסיק, מזה שהתיבה שלפני המונח מוטעמת במרכא, ואין מרכא בא לפני מונח שלפני רביעי, אלא רק לפני מונח לגרמיה.

⁴ הכלל הוא שאותיות בגדכפ"ת בראש תיבה דגושות בדגש קל (כמו בתוך, פמו). אך אם התיבה שלפניהן מוטעמת בטעם מחבר ומסתיימת בהברה פתוחה, הרי היא רפה (כמו ויקרא פרעה: קִיָּה כְּנִים; וְעִשִׂית כְּפָרָה). אך כאשר התיבה מתחילה בצירוף 'כָּב', או בצירוף 'כָּפ', או בצירוף 'כָּכ', והאות הראשונה היא אות שימוש, היא דגושה גם אחר הברה פתוחה (כגון: וַאֲכַבְדָּה בְּפָרְעֵה, לֹא־יִרְצֶנּוּ בְּפָרֹה, וַתִּתְפַּשְׁאוּ בְּנֵי־לֵוִי, וַיָּבֹאוּ בְּיָמָהּ, וַיִּכְּלוּ כָּלֵת). אך כלל זה אמור רק כאשר האות הראשונה מנוקדת בשווא, ולכן בפסוקנו שהבי"ת בתיבת 'בְּתוֹלִיָּה' מנוקדת בחיריק, הבי"ת רפה (מנחת שי).

⁵ בכל המקרא, כשתיבת 'קדשים' באה אחר ה"א הידיעה (או אחר אחת מאותיות כל"ב המנוקדות בפתח לידיעה), הקו"ף מנוקדת בחטף קמץ ('הקדשים', 'בְּקָדָשִׁים'), וכאשר אינה באה אחר ה"א הידיעה, הקו"ף מנוקדת בקמץ ללא חטף ('קדשים').

וכנראה הטעם לזה משום שכאשר אין לפני ה"א הידיעה, הקו"ף מוטעמת בהטעמה משנית, וממילא ההברה מתארכת מעט, ולכן אינה ראויה להנקד בחטף, אך כאשר באה לפני ה"א הידיעה, ההטעמה המשנית מתקדמת לאות ה"א, ואינה מוטעמת בקו"ף, וממילא הברת הקו"ף קצרה וראויה להנקד בחטף.

⁶ ניקוד החטף קמץ כאן הוא שווא נע במהותו, ונהגה כקמץ משום שמקורו מהמילה 'קדש' שהקו"ף בחולם, ולכן כשהתארכה המילה והחולם התבטל והפך לשווא, נשאר שווא זה נוטה לקמץ כדי לשמור על הגיית החולם המקורית (כמבואר בארוכה במאמר החטפים).

⁷ כמו בפסוק: לֹא יִיעָף וְלֹא יִיגַע (ישעיה מ' כ"ח). והגימ"ל שם קמוצה משום שהתיבה מוטעמת באתנחתא).

⁸ כמו בפסוק: אֶל תִּיגַע לְהַעֲשִׂיר מִבְּיַתְךָ חֵדֶל (משלי כ"ג ד').

כ"ב י"ח: וְאֵל פִּלְגֶּנִי יִשְׂרָאֵל - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים וְאֵל-כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

לְכָל-נְדָרֵיהֶם וְלָכָל-נְדָבוֹתָם - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'לְכָל נְדָרֵיהֶם וְלָכָל נְדָבוֹתָם'.

כ"ב י"ט: לְרַצְנָכֶם - יש להקפיד לנגן את הטעם אתנחתא כראוי, ולא להוסיף טעם נוסף לפניו ולהטעים 'לְרַצְנָכֶם'.

כ"ב כ"א: לֹא יִהְיֶה-בּוֹ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'לֹא-יִהְיֶה בּוֹ'.

כ"ב כ"ד: וְבָאֲרָצְכֶם - הוי"ו במתג, והבי"ת בשווא נח.

כ"ב כ"ה: מְשַׁחֲתֶם - המ"ם בקמץ קטן, והשי"ן בשווא נח.

כ"ג ב': מִקְרָאֵי - הטעם מלרע באל"ף.

כ"ג ג': מִקְרָאֵי-לְדָשׁ - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'מִקְרָאֵי לְדָשׁ'. וכן הוא להלן (כ"ג ז', ח', כ"א, כ"ד, כ"ז, ל"ה, ל"ו).

כ"ג י': קִצְרָכֶם - הרי"ש בשווא נע.

כ"ג י"א: מִמְחָרָת - יש אומרים שהמ"ם בקמץ קטן, ויש אומרים שהמ"ם בקמץ גדול. וכן הוא להלן (כ"ג ט"ו, ט"ז).

כ"ג י"ב: הִנִּיפְכֶם - הפ"א בשווא נע.

כ"ג ט"ז: עַד מִמְחָרָת הַשְּׂבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם - יש להקפיד להטעים היטב את הזקף המפסיק שבתבית 'הַשְּׂבִיעִת', שהוא ניגון מפסיק יותר מהטפחא שבתבית 'תִּסְפְּרוּ'.

כ"ג י"ז: תִּבְיָאוּ - האל"ף דגושה, אך אין דגש זה מורה על אופן קריאה שונה², אלא הוא בא לסמן שלא להבליע את האל"ף בא.

¹ כתבו המדקדים שאחר קמץ קטן יבוא תמיד שווא נח או דגש, וכאן שאין דגש או שווא נח אחר הקמץ הוא בהכרח קמץ גדול. וכך היא מסורת הספרדים שכל קמץ שאין אחריו שווא נח או דגש, הוא נהגה כקמץ גדול.

² יש ראשונים שדרשו בכוונת הכתוב שהפסוק הוא אחר תבית 'תִּסְפְּרוּ', דהיינו: 'עַד מִמְחָרָת הַשְּׂבִיעִת תִּסְפְּרוּ, חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה לַיהוָה לֵימָּה' (עין חוס' מנחות ס"ה ע"ב, וסמ"ג עש"ר, שפירשו כן בפירוש השני. ועין גם רש"י כאן).

אך אע"פ שהתורה ניתנת להידרש באופנים רבים, ושבעים פנים לתורה וכולם אמת, זה לענין דרשה, אך לענין אופן הקריאה, אין לנו לזוז מטעמי המקרא, ויש לקרוא תמיד אך ורק כטעמי המקרא. ולכן, כיון שלפי פיסוק הטעמים תבית 'הַשְּׂבִיעִת' המוטעמת בזקף, מופסקת יותר מתבית 'תִּסְפְּרוּ' המוטעמת בטפחא (וכמו שכתב רש"י בכמה מקומות שיקף מפסיק יותר מטפחא, כגון להלן בשמות ט"ו י"ז, ובוהושע ז' ט"ו, ובמלאכי ב' ט"ו, ובשיר השירים ח' ו' וכו' בתבית כל מדרג הטעמים, ר"ה (שערי זמרה, שער ראשון פתח ד'), ה"ג"א (דקדוק ופירוש על התורה, ד"ה והארץ), בית מקרא, תלמוד לשון עברי (סימן שפ"ט), יש לנו להטעים רק כטעמי המקרא.

ורבינו פרץ כתב (בתנחומיו לסמ"ק מצוה קמ"ה) שגם מתוך הפשט יש להוכיח ש'חֲמִשִּׁים יוֹם' לא קאי על 'תִּסְפְּרוּ', שהרי תבית 'תִּסְפְּרוּ' מוטעמת בטפחא, וממילא תבית 'חֲמִשִּׁים יוֹם' אינם המשך של 'תִּסְפְּרוּ', אלא קאי על תחילת הפסוק 'עַד מִמְחָרָת הַשְּׂבִיעִת'. ומדבריו נראה שהבין שהטעם טפחא מפסיק יותר מהטעם זקף, ודבריו תמוהים, שהרי הטעם זקף מפסיק יותר מטפחא (וכמו שהובא לעיל מדברי רש"י ומדרגי הטעמים, והוא גם פשוט מסבאר מעיקר פשוט בפסוקי המקרא, ויש לראי זהו גם מהפסוקים בהם אין אתנחתא והטעם הגדול בפסוק מקבל את דין האתנחתא לענין שינוי התנועות, וכשש זקף וטפחא הוקף מקבל את דין האתנחתא ולא הטפחא, ראה בגליון פרשת בעלזות תשע"ה הערה ט"ו). ועיין עוד במאמר 'פיסוק טעמים'.

³ ישנם ארבעה סוגים של נקודה בתוך האות: א. דגש חזק. ב. דגש קל. ג. מפיץ. ד. שורוק.

דגש חזק הוא דגש המורה על קריאת האות בחזק עד שנשמע כאילו קורא פעמיים את האות. דגש זה יכול להופיע בכל האותיות למעט האותיות אהחע"ר שאינן מקבלות דגש (דוגמה לדגש חזק: הדגש במ"ם בתבית 'מים').

דגש קל הוא דגש המורה על אופן קריאה שונה של האות הדגושה מאשר של האות הרפה. דגש זה יכול להופיע רק באותיות בגדכפת"ל (דוגמה לדגש קל: הדגש בבית"ת בתבית 'אֶרְבָּע').

מפיץ היא נקודה הבאה באות ה"א שבסוף תיבה, לסימן שהאות נקראת ואין להבליעה (דוגמה למפיץ ה"א: הנקודה בה"א בתבית 'שְׁמָחָה').

שורוק היא נקודה הבאה באות וי"ו, לסימן על ניקוד האות שלפניה (דוגמה לשורוק: הנקודה בווי"ו בתבית 'רוּחַ').

כא בכל המקרא אין דרך קמץ קטן לבוא בהברה פתוחה, אך כאן ההברה סגורה למעט מקומות ספורים ממש היוצאים מן הכלל, בהם בא דגש חזק אחר אות יו"ד נחה (ועיין רש"י תהלים מ"ה י', ותוס' במסכת עבודה זרה ס"ה ע"א ד"ה ביקוחיך). ואין בכל המקרא דגש באות אל"ף אלא בארבעה מקומות בלבד (נִבְיָאוּ, בראשית מ"ג כ"ו, תְּבִיאוּ, ויקרא כ"ג י"ז, נִבְיָאוּ, עזרא ח' י"ח, רָאוּ, איוב ל"ג כ"א), וכיון ששלושה מתוכם הם אחר אות יו"ד נחה (נִבְיָאוּ, תְּבִיאוּ, נִבְיָאוּ), שאף באותיות המוכשרות לקבל דגש אין דרך שיבוא שם דגש, ממילא מסתבר יותר לומר שנקודה זו שבאל"ף באה לסמן דבר אחר, מאשר לומר שבאה לסמן דגש חזק ויש כאן חריגות כפולה.

ובספר טעמי המקרא המיוחס לר' יהודה בן בלעם (בראש הספר) כתב: אהח"ע שיכנו בעיקר הלשון ובבית הבליעה והוא ראש הקנה ושורש הלשון והן קלות

¹⁰ כיון שהטעם אתנחתא בא כאן מיד בראש הפסוק ללא טעם נוסף לפניו, יש קצת מחסור בגנייה אם מטעמים אותו כאתנחתא רגיל, ומשום כך יש נטיה טבעית להוסיף טעם נוסף בהברות הקודמות. אך אין נכון לעשות כן, ויש לנגן את הטעם בהברה המוטעמת בלבד.

ובספר טעמי המקרא המיוחס לר' יהודה בן בלעם, נזכר שניגון אתנחתא זו שונה מעט משאר אתנחתות, שכתב (מעט לפני שער הזקא): ויתכן לבוא בראש הפסוק כמו וְבָהָר (יהושע ט"ו מ"ח), בְּמִדְבָּר (שם ס"א), וַיֵּאמֶר אֱלֹהֵי אֶחָי (בראשית י"ט ו'). וזה הטעם יקרא מונח לפי שאתה מניחו בלי מתינה והנעה כי טוב.

וכן בספר "הורית הקורא" המיוחס לר' יהודה בן בלעם (והוא מהדורת הספר הארוך בכתב יד של "טעמי המקרא", קטע זה מובא בספר "כתר ארם צובה ניקודו וטעמיו" עמ' 120) נאמר על האתנחתא: והקוראים יוסיפו בנעימתם אם היא בראש הפסוק.

ובכתב יד העוסק בדיני הטעמים המובא בספר המסורה (חלק ג' עמ' 51) נכתב: ודע כי האתנח כאשר הוא בראש הפסוק יתנגן כמו תלישא גדולה, חוץ ממקום אחד, והוא וַיִּסְעוּ (בראשית ל"ה ה').

ור' אליהו בחור בספרו טוב טעם (פרק ה', תמונת האתנח) כתב שיש קוראים לאתנחתא הבא בראש פסוק 'סחפא' או 'חספא'. וכן בתשלום מקנה אברם (שער טעמי המקרא), ובערוגת הבושם (פרק כ"ז), קראו לאתנחתא באופן זה שבא בראש פסוק בשם 'סחפא' (והובאו דבריהם במנחת שי שמות ל"ג י"ד). וכנראה נתנו לו שם זה להדגיש שאין ניגונו כאתנחתא רגיל שבא טעם לפניו שמכין את ניגונו, אלא ניגונו שונה מעט משאר אתנחתות, אך לא באו לומר שאינו מפסיק כשאר אתנחתות (ומה שכתבו מקנה אברם וערוגת הבושם שקראו לו עבד או קוף שהוא פחות ממשרת, נראה שכונתם רק על שינוי נגנתו, ולא על פחיתות הפסוק. שהרי באמת הוא אתנחתא רגיל, ואף הניקוד משתנה על ידו כמו כל אתנחתא וס"פ, כגון וַיֵּאמֶר (בראשית כ"ד ל"ד) בפתח, ולא וַיֵּאמֶר בסגול, וכגון וַיִּסְעוּ (בראשית ל"ה ה') בקמץ, ולא וַיִּסְעוּ בשווא).

וכן בספר המסורה (חלק א' עמ' 658) מובאת רשימת מסורה המונה ומפרטת את הטעמים ושמותם (הרשימה פותחת במילים: אלה הטעמים ואלה שמותם, וכו') וביניהם נמנה הטעם: וַיֵּאמֶר - סעפא (זה מלבד הטעם אתנחתא המופיע גם הוא ברשימה זו).

ורו"ה כתב (משפטי הטעמים דף ה' ע"ב בהערה) שיש לאתנחתא שמות נוספים, יש שקוראים לה חונה, או סחפא, או סעפא, או חספא, וכתב שראה בטוב טעם ובערוגת הבושם שכתבו שלא יקראו סחפא אלא לאתנחתא הבא בראש פסוק, אך מהמסורה מוכח שלא ידבריהם (שהמסורה במק"ג פרשת אחרי מוסרת על הפסוק עָרֹת פִּלְגֶּנִי לֹא תִגְלֶה ויקרא י"ח ט"ו) "כל סחופי בצירי", והיינו שאם מוטעם באנתחא מנוקד תְּגִלָּה בצירי, ואם מוטעם בשאר טעמים מנוקד תְּגִלָּה בסגול, מוכח מהמסורה שסחפא הוא שם לכל אתנחתא).

אך באמת סחפא הוא השם הבבלי לטעם אתנחתא, וכנראה אימצו שם זה לאתנחתא כשהוא בא בראש הפסוק רק כדי להודיע על שינוי משאר אתנחתות, ולא שהוא באמת טעם אחר, וזו כוונת טוב טעם וערוגת הבושם, וממילא לא קשה על דבריהם מהמסורה.

¹¹ ענין זה מבואר בגליון פרשת בראשית תשע"ו הערה ח'.

¹² שדרך האות הקודמת לחטף, להינקד בניקוד החטף. וכיון שהאות הגרונית שאחר הקמץ מנוקדת בחטף קמץ קטן, מסתבר שהקמץ שלפניו הוא קמץ קטן.

ואמנם אין דרך קמץ קטן לבוא בהברה פתוחה, אך כאן ההברה סגורה במקורה, שהלא האות הגרונית היתה ראויה להינקד בשווא נח (מקחית), ורק בגלל שדרך שווא נח באות גרונית להתרחב לחטף, הורחב השווא שבאות הגרונית לחטף קמץ ונפתחה ההברה. וכיון שבמקור ההברה היתה סגורה, דינה כהברה סגורה, ולכן יכול לבוא בה קמץ קטן.

כ"ג כ': הפקדן - מונח ופסיק אחריו, ואינו מונח לגרמיה*.

על-שני כְּבָשִׁים - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'על שני כְּבָשִׁים'.

כ"ג כ': א-בְּכָל-מוֹשְׁבֵי-בְתִיכֶם - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'בְּכָל מוֹשְׁבֵי-בְתִיכֶם'.

כ"ג כ': ב-וְבָקְצָרְכֶם - הוי"ו במתג, והבי"ת בשווא נח*.

לְעָנִי - הלמ"ד בסגול. ואין לקרוא 'לְעָנִי' בשווא נע*.

אֲנִי יְיָ-לֵהִיכֶם - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף בין המרכא והטפחא ולהטעים 'אֲנִי יְיָ-לֵהִיכֶם'*. וכן הוא להלן (כ"ג מ"ג).

כ"ג כ': ב-בְּעֶשְׂרָה - הבי"ת בסגול. ואין לקרוא 'בְּעֶשְׂרָה' בשווא נע*.

בְּעֶשְׂרָה לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה - יש להקפיד על הניגון המחבר של התלישא קטנה, שלא ישמע כאומר: בְּעֶשְׂרָה לַחֲדָשׁ, הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה. אלא הכל ענין אחד: בְּעֶשְׂרָה לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה*.

כ"ג ל': וְהָאֲבָדִיתִי - הדלי"ת בשווא נח, ולא בשווא נע*, למרות הקושי*. ויש להזהר שלא להבליעה בתי"ו שישמע שקרא 'וְהָאֲבָדִיתִי'. או לחלק את התיבה לשתי תיבות ולקרא 'וְהָאֲבָדִיתִי'. ואם אינו יכול לקרוא בשווא נח בלי להבליע את הדלי"ת או לחלקה לשתי תיבות, עדיף לקרוא בשווא נע.

כ"ג ל"ב: שְׁבַתְכֶם - התי"ו בדגש, והשווא נע.

כ"ג ל"ח: מְלָכְדָּ, וּמְלָכְדָּ, וּמְלָכְדָּ, וּמְלָכְדָּ - הלמ"ד בדגש, והשווא נע.

כ"ג ל"ט: בְּחֻמְשָׁה עָשָׂר יוֹם - יש להקפיד על הניגון המחבר של התלישא קטנה, שלא ישמע כאומר: בְּחֻמְשָׁה, עָשָׂר יוֹם. אלא הכל ענין אחד: בְּחֻמְשָׁה עָשָׂר יוֹם*.

לניגוד בחלק מהמקומות), וכדי שלא יטעו ויקראו את האל"ף בניקוד השורוק שבוי"ו, שמו קו רפה מעל האל"ף לסימן שאינה נקראת, וניקדו 'רְאוּבֵנִי', 'מְאוֹס' (שבכל כתבי היד הקדומים על כל אות ששייך בה דגש ורפה, היו מסמנים דגש ע"י נקודה בתוך האות, ורפה ע"י קו מעל האות (כגון: מְבַדִּיל), ולא היו אותיות ללא סימן כלל. הסופרים המאוחרים יותר, השמיטו את קו הרפה, והשתמשו בדגש ובהשמטתו בלבד). והיה אפשר לחשוב שתיבת 'רְאוּ' גם היא כתיבות 'רְאוּבֵנִי' ו'מְאוֹס', וגם בה האל"ף אינה נקראת, והקובץ שתחת הרי"ש והשורוק שבוי"ו שניהם ניקוד הרי"ש, ולכן ניקדו את הנקודה באל"ף, שהיא ההפך מסימון קו הרפה, לסמן שיש להגות את האל"ף, והשורוק שבוי"ו הוא ניקוד האל"ף ולא ניקוד הרי"ש.

ויש לציין, שישנם מעט כתבי יד שמסמנים בכמה מקומות נוספים דגש באות אל"ף בתיבות שעלול להתעורר ספק בקריאתן, לסימן שלא להבליע את האל"ף (בכתב יד קהיר, למשל, מנוקד: וְהָאֲבָדִיתִי (מלכ"ב ב' כ"ה ג', למניעת טעות מ'וְהָאֲבָדִיתִי' בירמיה מ' ח'), קְרָאוּתִי (ישעיה נ"א י"ט, למניעת טעות מ'קְרָאוּתִי' בבראשית מ"ב כ"ט, וראה רד"ק בישעיה שם), בְּלוֹאִי (ירמיה ל"ח י"ב, למניעת טעות מ'בְּלוֹאִי' שם י"א), בְּשָׁטָט (יחזקאל כ"ה ט"ו, למניעת טעות מ'בְּשָׁטָטִים' ביוחזקאל כ"ה כ"ד, שם האל"ף אינה נשמעת), תְּלוֹאִים (רושע י"א ז', למניעת טעות מ'תְּלוֹאִים' בביהושע י' כ"ו, וראה רד"ק ביהושע שם), שְׁאֵלְתִּיאל (חגי א' א', למניעת טעות מ'שְׁאֵלְתִּיאל' שם י"ב), צֹאִים (זכריה ג' ג', הצאים שם ד'), וראה בספר חת"ר ארם צובה ניקודו וטעמו עמ' 50), וגם זה מוכיח שמציאות הנקודה באות אל"ף באה רק לסימן שלא להבליע את האל"ף (ומסיבה זו אינם מסומנים בשאר הספרים, כיון שנקודה זו באה רק לעור הקריאה ואין חובה לסמנה. ומסתבר שבארבעת המקומות בהם האות אל"ף דגושה בכל הספרים, האזהרה נחוצה יותר, ולכן נמסר עליהם במסורה, ומשום כך הם מסומנים בכל הספרים. וראה עוד לעיל הערה ו', שגם לגבי מפקי ה"א יש מעט כתבי יד שסימנו לפעמים את נקודת המפקי ה"א גם באמצע תיבה במקומות העלולים לטעות בהם ולא להגות את ה"א).

כב והוא אחד משמונת המקומות שנמסר עליהם במסורה שמוטעים במרכא וטפחא יחד.

כג ה"א הידיעה (או אחת מאותיות כל"ב הכוללות בתוכן ה"א הידיעה) מנוקדת בדרך כלל בפתח (כגון: הַשְּׁמִים, בְּמִים), ולפני אותיות הח"ע המנוקדות בקמץ גדול, ה"א הידיעה מנוקדת בסגול (כגון: הַמֶּזֶן, הַחֹצֵר, הַקָּרִים, הַקְּשִׁיר). וכשבאה אחת מאותיות השימוש כל"ב הכוללת בתוכה ה"א הידיעה לפני אותיות הח"ע קמוצות, ומנוקדת בסגול (כגון: בְּקָרִים, בְּקָרִי, בְּקָרִישׁ, קְחִיצָה, קְחִיתוּ, לְעִים), יש להקפיד שישמע שקורא את אות השימוש בסגול, ולא בשווא, שאם אות השימוש בשווא, לא כלולה בה ה"א הידיעה, ויש זוה שנינו משמעות. וכן להיפך, כאשר באה אחת מאותיות כל"ב לפני אותיות הח"ע קמוצות, ומנוקדת בשווא (כגון: קְחִיתוּ, בְּקָמִיר, בְּקָשׁוּ), יש להקפיד שלא ישמע שקורא את אות השימוש בסגול, וממילא תהיה כלולה בה ה"א הידיעה.

יד ענין זה מבואר בגליון פרשת אחרי תשע"ו הערה י"ג.

כה וראה גליון פרשת וישב תשע"ו כ"ז.

כו ולא יתכן כלל שיבוא כאן שווא נע, שהרי אין שווא נע בא לפני דגש. וכל הטעם שהתי"ו דגושה, משום שלפניה שווא נח.

כז הגיית הדלי"ת הרפה דומה להגיית האות זי"ן, ואין כל קושי להגותה בשווא נח לפני האות תי"ו, אך כיון שאצל האשכנזים והספרדים נשתכחה הגיית הדלי"ת הרפה, והוגים כל דלי"ת כמו הדלי"ת הדגושה בדגש קל, נוצר קושי להגותה לפני האות תי"ו (וראה מ"ש ב' ב' ב' פאת שדך ח"ב סוף סימן כ"ד).

מכל האותיות ואין אדם יכול להדגישן כלל. והה"א והאל"ף יוזמים בני אדם להדגישן, ולא יתכן, שהנקודה הנמצאת תחת הה"א בסוף התיבה מודעת עיקר הה"א, שאם תמצא ה"א בראש המילה או באמצעיתה ויהיה תחתיה קמץ או פתח לא יקרא בדגש, והאל"ף נמצא בד' מקומות כמו דגש, והן וְיָבִיאוּ לוֹ אֶת הַמִּנְחָה דְיוֹסָף (בראשית מ"ג כ"ו), וְיָבִיאוּ לָחֶם תְּנוּפָה (ויקרא כ"ג י"ז), וְיָבִיאוּ לָנוּ כֶּיֶד אֶל-לְהִינֵנוּ דְעוּרָא (ח' י"ח), וְשָׁפוּ עֲצָמוֹתָיו לֹא רָאוּ (איוב ל"ג כ"א), ואילו ד' קיבלום הראשונים ואין זולתם, ואעפ"כ לא יתכן להדגיש אל"ף. עכ"ל.

ובמחברת התיג'אן (שער תוצאות האותיות בפה. ירושלים תשכ"א עמ' י"ח) כתב: החלק הראשון אותיות אחת"ע והם אותיות הגרון ועיקרם עיקר הלשון ובית הבליעה והן קלין מכל האותיות לפי שאין הדגש נכנס בהן כלל חוץ מן האל"ף בארבעה מקומות והן וְיָבִיאוּ לוֹ אֶת הַמִּנְחָה (בראשית מ"ג כ"ו), מוֹשְׁבֵי-בְתִיכֶם תְּבִיאוּ (ויקרא כ"ג י"ז), וְשָׁפוּ עֲצָמוֹתָיו לֹא רָאוּ (איוב ל"ג כ"א), וְיָבִיאוּ לָנוּ כֶּיֶד אֶל-לְהִינֵנוּ (עזרא ח' י"ח), ויש להם דרך ביציתן ואינם כשאר הדגשים, ואות ה' אע"פ שיש בה במקצת מקומות נקודה, אין אותה הנקודה דגש, אלא כדי להוציא הענין בלבד, ואין לדגש בה טעם. עכ"ל.

ומונח מדבריהם שאין זה דגש רגיל, אך עדין לא מבואר לגמרי בדבריהם מה תפקידו של דגש זה. ובספר צחות לשון העברים (ריש פרק רביעי, נוסח א') השווה רס"ג בין הנקודה הבאה באות אל"ף, לנקודת המפיק הבאה באות ה"א לסימן שאין האות נחה אלא נקראת, ומונח מדבריו שהנקודה באות אל"ף בארבעה מקומות אלו באה גם היא לסימן שלא להבליע את האל"ף.

ונראה שכן הבין גם ר"ח, שכתב (בראשית מ"ג כ"ו) שבכל הדפוסים הקדמונים וכתבי היד הדגש בחלק התחתון של האל"ף וכמשפטו. ולכאורה יש לתמוה איזה משפט יש למיקום הדגש, אלא שכנראה פירש בדברי הקדמונים שנקודה זו היא נקודת המפיק, וכונתו ע"פ מה שכתב במקום אחר (הבנת המקרא בראשית מ"ה י"ה, מאור עינים הפטרת פרשת מסעי) שנקודת המפיק מקומה בתחתית האות, ולכן כתב שבכתבי היד הנקודה בחלק התחתון של האל"ף כמשפטו.

ונראה שהטעם שדוקא בארבעה מקומות אלו הוצרכו לסימן המפיק שלא להבליע את האל"ף, משום שבמקומות אלו יש חשש יתר להבליעת האל"ף בשגגה בתנועות שלפניו ולאחריו, בשלושה מקומות מופיעה הברת 'או' בין הברת 'בי' מוטעמת, לאות למ"ד מוטעמת (וְיָבִיאוּ לוֹ, תְּבִיאוּ לָחֶם, וְיָבִיאוּ לָנוּ), וכנראה שבצירופם יש לאל"ף נטיית יתר להיבלע, ולכן סימנו את הנקודה באל"ף לסימן ואזהרה שלא להבליעה. ובתיבת 'רְאוּ' החשש הוא משום ששתי הברות עוקבות מנוקדות בתנועת השורוק, ומשום כך התנועות עלולות להתאחד וממילא תיבלע האל"ף, ולכן סימנו את הנקודה באל"ף לסימן ואזהרה שלא להבליעה (ישראל ייבין, מחקרים במקרא ובמדרש הקדמון, תשל"ח).

וברורא (כתר ארם צובה והנוסח המקובל עמ' 37) כתב, שיתכן שתיבת 'רְאוּ' החשש הוא שיחשבו שהקריאה הנכונה היא 'רו' והאל"ף לא נשמעת, משום שבכמה מקומות במקרא כתובה אות אל"ף שאינה נקראת בין אות המנוקדת בשורוק, לבין האות וי"ו בה מסומנת נקודת השורוק, כגון בתיבות 'רְאוּבֵנִי' (במדבר כ"ו ז', ובעוד י"ז מקומות בתנ"ך), 'מְאוֹס' (דניאל א' ד', איוב ל"א ז'), שהשורוק שבוי"ו הוא ניקוד האות שלפני האל"ף, והאל"ף אינה נקראת כלל, ונקראים: 'רְאוּבֵנִי', 'מְאוֹס'. ומחמת שיש בתיבות אלו אות אל"ף המפרידה בין האות המנוקדת בשורוק, לבין הוי"ו בה מסומנת נקודת השורוק, היו סופרים שהוסיפו גם ניקוד קובץ תחת האות עצמה, וניקדו 'רְאוּבֵנִי', 'מְאוֹס' בניקוד כפול (כך מנוקד למשל בכתב יד

כ"ג מ': **וַעֲנַף עֵץ-עֵבֶת** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים וַעֲנַף-עֵץ עֵבֶת'.

עֵץ-עֵבֶת - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא 'אָבוֹת' באל"ף^{כב}.

וְעֵרְבֵי-נָחַל - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים וְעֵרְבֵי נָחַל'.

כ"ג מ"א: **וְחֻגְתָּם אֹתוֹ חָג לֵי** - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים וְחֻגְתָּם אֹתוֹ חָג לֵי'.

כ"ג מ"ב: **כָּל-הָאֲזָרָח** - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים כָּל הָאֲזָרָח'.

כ"ד ב': **לְהַעֲלֹת גֵּר תָּמִיד** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף בין המרכא והטפחא ולהטעים לְהַעֲלֹת גֵּר תָּמִיד'.

כ"ד ה': **וְאָפִיתָ** - הטעם מלרע בתי"ו^{כט}.

כ"ד ט': **קָדְשִׁים** - יש אומרים שהקו"ף^ל במקף קטן. ויש אומרים שהקו"ף במקף גדול^{לא}.

כ"ד י': **יִשְׂרָאֵלִית** - הרי"ש בשווא נע. ואין לקרוא 'יִשְׂרָאֵלִית' במקף.

וַיֵּצֵא בְּדֹאשָׁה יִשְׂרָאֵלִית וְהוּא בְּדֹאִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - יש להקפיד להטעים היטב את הזקף המפסיק שבתביבת

'יִשְׂרָאֵלִית', שהוא ניגון מפסיק יותר מהזקף שאחריו^{לב} שבתביבת 'מִצְרִי'^{לג}.

וַיִּנְצֹל - הטעם מלרע בצד".

כ"ד י"ב: **וַיִּנְחָהוּ** - היו"ד בפתח, והנו"ן דגושה. והוא לשון עזיבה. והקורא וַיִּנְחָהוּ' במקף ורפה^{לד}, יתכן שמשנה משמעות^{לה} ללשון מנוחה^{לז}.

כ"ד י"ד: **אֶת-הַמֶּקְלָל** - המ"ם רפה, ובשווא נע^{לז}. וכן הוא להלן (כ"ד כ").

כ"ד ט"ז: **וְנָקַב שֵׁם-יְיָ מוֹת יוֹמָת** - יש להקפיד להטעים היטב את הפשטא המפסיק שבתביבות 'שֵׁם יְיָ', שלא ישמע כגידוף ח"ו.

בְּנִקְבוֹ-שֵׁם - הנו"ן במקף קטן, והקו"ף בשווא נח.

כ"ד י"ח: **יִשְׁלַמְנָה** - הלמ"ד בדגש, והשווא נע. וכן הוא להלן (כ"ד א').

כ"ד י"ט: **יַעֲשֶׂה לָּו** - הטעם מלעיל בעי"ן^{לא}.

כ"ד כ': **עֵין תַּחַת עֵין** - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא 'אֵין' באל"ף^{כב}.

יִנָּתֶן בּוֹ - הטעם מלעיל בנו"ן^{לז}.

כ"ד כ"ב: **מִשְׁפָּט אָחִיד** - הפ"א בפתח. ואין לקרוא 'מִשְׁפָּט אָחִיד' במקף^{לח}.

^{לב} הכלל הוא שכשבאים שני טעמים מפסיקים זהים זה אחר זה, כח הפיסוק של הראשון חזק יותר מכח הפיסוק של השני.

^{לג} ובעל הטעמים פירש 'וְהוּא בֶן אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' לדבר אחד, והיינו שהיה מצרי שהתגיר, וכמו שמפורש בתורת כהנים. ועיין רמב"ן ורבינו בחיי שפירשו ש'בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' קאי על תחילת הפסוק וַיֵּצֵא בֶן אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית', ופירוש זה הוא שלא כהטעמים, כי לפי פירוש זה הפיסוק שבתביבת 'מִצְרִי' גדול מהפיסוק שבתביבת 'יִשְׂרָאֵלִית'.

^{לד} לקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא ידיגשו את האות, אע"פ שעשו שלא כדין, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת גם ללא הדגש ע"י הפתח. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבידול בין המשמעים הוא ע"י דגשות ורפיון האות, אם לא ידיגשו יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

^{לה} בבית יוסף (או"ח סימן כ"ה) כתב שאין בזה שינוי משמעות, ובלבוש (שם סעיף ז') כתב שלא דק ויש בזה שינוי משמעות. ובאחרונים שם (מור וקציעה, מחזיק ברכה, ועוד) האריכו לדון בזה, ואכ"מ.

^{לו} כמו בפסוק: **עַד אֲשֶׁר יִנָּתֶן יְיָ לְאַחֲכֶם כָּכֶם** (דברים ג' כ').

^{לז} עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה.

וכאן מוכח שהמ"ם בשווא נע מזה שיש מתג לפני המ"ם, ומילה זו אינה מופיעה ביוצאים מן הכלל במסורה הנקראים בשווא נח למרות המתג.

וכן מוכח מזה שיש כתב יד (ט"ה) בו המ"ם כאן מנוקדת בחטף פתח (והיינו שהשווא נע, כמבואר במאמר החטפים שחטף פתח באות לא גרונית הוא סימון לשווא נע), ומוכח שהשווא נע (להלן בפסוק כ"ג אין מסומן חטף פתח בכ"י ט"ה, ונראה משום שהמופע הראשון כבר מוכיח שתיבה זו שווא נע, ולכן א"צ בסימון נוסף במופע השני).

^{לח} ע"פ משפט הלשון תיבת 'מִשְׁפָּט' מנוקדת במקף (כמו: משפן, משקל), וכשנסמכת לתיבה אחרת, הקמץ משתנה לפתח, ומנוקדת 'מִשְׁפָּט' בפתח (וכן: משפן העדת, משקל הוֹדָה). וכיון שכאן תיבת 'מִשְׁפָּט' אינה סמוכה לתיבת 'אָחִיד' (שאינו הכוונה משפט של אחד, אלא משפט שהוא אחד, ואינו נסמך), ראוי היה להיות מנוקד כאן 'מִשְׁפָּט אָחִיד' במקף (וכמו שאכן מנוקד כן בבמדרש ט"ו ט"ז: תוֹרָה אֶתָּה וּמִשְׁפָּט אָחִיד יְהִיָּה לָכֶם וְלִצֵּר הָעָר אֶתְכֶם).

וכתב רד"ק (מכלול קס"ד ע"א) שמצוי לפעמים שתיבות הראויות להיות מנוקדות במקף משתנות ומנוקדות בפתח אף שלא בסמיכות, ולכן מנוקד גם כאן

^{כב} בגמרא (מגילה כ"ד ע"ב) כתוב שאין לכהן לישא את כפיו אם קורא אות אל"ף כאות עי"ן או אות עי"ן כאות אל"ף, וכן אין למנות כשליח ציבור מי שקורא כן. וכן נפסק בשולחן ערוך (או"ח סימן נ"ג סעיף י"ב).

ובמשנה ברורה שם (סקל"ז) הביא את דברי האחרונים, שכתבו שבמקום שכולם מדברים כך מותר.

אך אע"פ שבמקום שכולם קוראים כך מותר להעלותו כש"ץ כיון שכך רגילים באותו מקום, מ"מ לכתחילה ודאי ראוי ונכון להדר לקרוא כהוגן בהגייה הנכונה.

ובערוך השולחן (סימן נ"ג סעיף י"ה, סימן ס"א סעיף ח', סימן ס"ב סעיף ב') כתב שבמדינותינו אין בקיאים בחילוק שבין אל"ף לעי"ן, אך בכל זאת כתב (סימן ס"א סעיף ח') שבקריאת שמע יש לדקדק להפרישם זה מזה, וכתב עוד (סימן ס"ב סעיף ב') שהמדקדק במצוות יראה לדקדק בזה הרבה בכל התורה, ושכרו גדול כשמדקדק בזה, ובפרט במקום שאם קורא שלא כראוי משתנה המשמעות.

^{כט} תיבה שדרכה להיות מוטעמת מלעיל, ובאה לפני וי"ו ההיפוך להורות על זמן עתיד, משתנה מקום הטעם והתיבה מוטעמת מלרע (כגון: 'הַקִּימוּתִי-וְהַקִּימוּתִי', 'אֶפְלָתִי-וְאֶפְלָתִי').

אך בתיבות שהאות האחרונה של השורש היא האות ה"א, התיבה נשארת מוטעמת מלעיל למרות וי"ו ההיפוך (כגון: וְרָאִיתִי, וְנָתַתִּי, וְשָׁפַתִּי, וְנִבְּרָתִי, (רד"ק במכלול ה' ע"ב). וממילא גם כאן ראוי היה להיות מוטעם וְאָפִיתָ' מלעיל, כיון שהיא משורש אפה המסתיים באות ה"א.

והטעם שמוטעם כאן וְאָפִיתָ' מלרע, משום האות הגרונית בתיבת 'אָתָּה' שאחריה, שיש נטיה לאות גרונית הבאה בראש תיבה, למשוך ולקרב אליה את ההטעמה שתיבה שלפניה.

^ל על פי הסברא הדקדוקית מסתבר יותר שהקמץ הוא קמץ קטן, שהלא חולם שמתבטל והופך לקמץ (דרך חולם להפוך לקמץ כאשר מתארכת המלה והתנועה מתרחקת מהטעם, כגון כנו' פְתַל-קְתְלִיָּהם, 'שְׁוֹשֶׁת-שְׁרָשִׁים'), הקמץ הוא קמץ קטן. וכאן היה חולם במקור (בתיבת 'קָדַש'), וא"כ כשהתבטל החולם והפך לקמץ, בפשטות הוא קמץ קטן.

^{לא} שהרי כתבו המדקדקים (ראה רד"ק מ"כ ב' י"ב ותהלים פ"ו ב') שקמץ עם מתג הוא קמץ גדול, ואף כשנראה שע"פ משפט הלשון הוא אמור להנקד בקמץ קטן. וכן כתבו המדקדקים שאחר קמץ קטן יבוא תמיד שווא נח או דגש, וכאן שאין דגש או שווא נח אחר הקמץ הוא בהכרח קמץ גדול. וכך היא מסורת הספרדים שכל קמץ שאין אחריו שווא נח או דגש, הוא נהגה כקמץ גדול.

חילופי נוסחאות

כ"א ח': קריאת הלחם / (כ"י את הלחם)

במקף – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ו ט"ח, ס"א ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"א ס"ב, א"ה א"ו א"י. ~ ובדפוסים: רא"פ, רו"ה, גינצבורג^{לט}, קסטו, קורן, ברויאר.
בתביר – בכתבי היד: א"ד א"ז א"ח א"ט. ~ ובדפוסים: מק"ג, לטריס.

כ"ג י"ז: שְׁתִּים / שְׁתִּים

ביתב – כן הוא בכתבי היד: ט"א ט"ב ט"ה ט"ו ט"ח, א"ד. ~ ובדפוסים: קסטו, ברויאר. ~ וכן נמסר בספר החילופים בשם בן אשר וכן נפתלי^{מא}.
בפשטא – כן הוא בכתבי היד: ט"ג, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"א, א"א א"ב א"ג א"ה. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רו"ה, לטריס, גינצבורג^{מב}, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא^{מג}.

כ"ד ט"ז: בְּנִקְבוֹ שֵׁם / בְּנִקְבוֹ שֵׁם

במקף – כן הוא בכתבי היד: ט"א ט"ב ט"ד ט"ו, ס"ח ס"ט, א"ב א"ג א"ה. ~ ובדפוסים: רו"ה, קסטו, קורן, ברויאר. ~ וכן נמסר בספר החילופים בשם בן אשר שהלכה כמותו^{מז}. וכן הוא בעין הקורא^{מח}.
במרכא – כן הוא בכתבי היד: ט"ג ט"ה, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"י ס"א, א"ד. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, לטריס, גינצבורג^{מז}. ~ וכן נמסר בספר החילופים בשם בן נפתלי שאין הלכה כמותו.

ניקוד השי"ן, או ביתב המוטעם לפני ניקוד השי"ן, אך לא מפורט מי הם בעלי הדעות השונות. וכן בכ"י א"ד נמסר כאן: 'ס"א שְׁתִּים'. ובמסורה שבכה"י ס"א ס"ב ס"ג נמסר כאן: 'מתחלפין שְׁתִּים'.
והמנחת שי (יחזקאל מ"א כ"ד) כתב שבספר הללי מוטעם 'שְׁתִּים' ביתב, ובספרים ספרדיים מוטעם 'שְׁתִּים' בפשטא.

מב ובגליון ציין נוסח אחר שלבן אשר מוטעם 'שְׁתִּים' (ביתב המסומן אחר השי"ן), וכן מוטעם בספר במוגה, ולבן נפתלי מוטעם 'שְׁתִּים' בפשטא.

מג המחלוקת כיצד יש להטעים תיבה זו, תלויה במחלוקת באופן קריאת תיבת שתיים. עיין בזה במאמר בענין תיבת שתיים.

מד כ"ה בספר החילופים מישאל. וכן הוא נוסח החילוף במסורה שבכ"י ט"ח.

מה וכתב שברוב הספרים מוקף כבן נפתלי. וכנראה שהחילוף לפניו היה בהיפוך השיטות ממה שכתוב בחילופי מישאל.

מו וציין בהערה שכן הוא נוסח בן אשר, ולבן נפתלי מוטעם 'בנקבו שם' בטפחא מרכא. וכנראה שכך היה נוסח החילוף בספר שלפניו.

'משפּט אָהד' בפתח למרות שאינה סמוכה (ולפי זה המשנה וקורא כאן 'משפּט אָהד' במקץ לא שינה משמעות, כיון שבאמת אין כאן סמיכות למרות שמנוקד 'משפּט' בפתח).

לט ובגליון ציין שבספרים אחרים מוטעם 'כ'י בתביר.

מ אמנם חלק זה מכתר ארס צובא אינו מצוי בדינו, אך בשאר המקומות במקרא שמוזכרת תיבה זו (יחזקאל א' י"א, שם מ"א כ"ד), מוטעם שם 'שְׁתִּים' ביתב, ומוכח שכך שיטתו.

מא כ"ה בספר החילופים מישאל (שכתוב שם שהסכימו שמוטעם ביתב, אך נחלקו במקום סימון ההטעמה, ב"א הטעים 'שְׁתִּים', וב"ג הטעים 'שְׁתִּים'), וכן במסורה שבכ"י ט"ח נמסר כאן: 'אשר נפתלי שְׁתִּים ומתחלפין שְׁתִּים'. כלומר שבן אשר וכן נפתלי מסכימים שניהם שמוטעם ביתב, ויש מי שחולק עליהם וסובר שהוא בפשטא.

אך הסכמה זו בין בן אשר וכן נפתלי אינה מוסכמת, שבכתב יד ט"ג נמסר כאן במסורה: 'לרבי פינחס שְׁתִּי טבעת זהב שְׁתִּים שְׁנֵי עשרנים שְׁתִּים מוסכות דלתות וכן הוא רבי מוחא קרי ולבן נפתלי ולבן אשר שְׁתִּים שְׁתִּי על על דעתיה דרבי חביב'. כלומר שלפי רבי חביב (אחד מבעלי המסורה) המחלוקת היא שלדעת בן אשר וכן נפתלי ההטעמה בפשטא, ולדעת רבי פינחס ורבי מוחא ההטעמה ביתב.

ובמסורה קטנה שבכ"י ט"ה כאן נמסר עליו רק: 'שְׁתִּים שְׁתִּים שְׁתִּים'. כלומר שיש ג' שיטות להטעמת תיבה זו, או בפשטא, או ביתב המוטעם אחר